

Arbeidsnotater

S T A T I S T I S K S E N T R A L B Y R Å

Dronningensgt. 16, Oslo-Dep., Oslo 1. Tlf. 41 38 20

IO 75/39

14. november 1975

OMFANGET AV MASSEMEDIABRUK OG TEATERBESØK:

EN VURDERING AV NOEN OPPLYSNINGER

FRA TIDSNYTTINGSUNDERSØKELSEN 1971/72

Av

Sigurd Høst

INNHold

	Side
I. Innledning	2
II. Nærmere om opplegget av vurderingene	3
III. Materialet fra Tidsnyttingsundersøkelsen	5
IV. Kinobesøk	7
V. Teaterbesøk	13
VI. Avislesing	16
VII. Boklesing	21
VIII. Fjernsynsseing og radiolytting	29
IX. Oppsummering	37
Referanser	40

I. INNLEDNING

Gjennom Tidsnyttingsundersøkelsen 1971/72 er det samlet inn et nokså omfattende materiale om nordmenns bruk av massemedia og deres deltaking i forskjellige kulturaktiviteter. Opplysningene stammer dels fra dagbøkene som ble ført av deltakerne i undersøkelsen, dels fra intervjuer som ble foretatt i tilknytning til utdelingen av dagbøkene. Resultatene fra dagbøkene, der massemediabruk går inn som en del av samlet daglig tidsnyttning, er publisert i hovedrapporten fra undersøkelsen (NOS A 692). Tabellene i rapporten inneholder gjennomsnittlige tider brukt til de forskjellige aktivitetene, og oversikter over hvor mange som har utført aktivitetene i løpet av en dag.

En tilleggsrapport fra undersøkelsen (NOS A 662) gir en oversikt over de av resultatene fra intervjuet som gjelder massemediabruk og deltaking i kulturaktiviteter. Spørsmålene i intervjuet har dels kartlagt om personen deltok i aktiviteten eller ikke, dels tatt sikte på å gi en nærmere beskrivelse av aktiviteten. Avislesere er således spurt om hvilke aviser de leser regelmessig, boklesere om hvilken bok de holdt på med på intervjutidspunktet og hvordan de hadde skaffet den, kinogjengere om navnet på den siste filmen de så osv. Opplysninger om varighet er ikke forsøkt samlet inn gjennom intervjuet.

Gjennom registreringen av enkelte aktiviteter ved hjelp av både dagboken og intervjuet har en selvsagt håpet å få opplysninger som kunne utfylle hverandre og gi et mer fullstendig bilde av deltakingen enn det bare den ene metoden ville gi. Det er imidlertid klart at en slik undersøkelsesstrategi ikke er uten problemer. De metodene som er brukt vil i større eller mindre grad virke inn på resultatene, slik at disse ikke blir umiddelbart sammenliknbare. Dette er innlysende når en aktivitet registreres i timer gjennom dagboken og som "ganger" eller "regelmessighet" i intervjuet. Det viser seg imidlertid at også det som burde være samme størrelse, kan registreres forskjellig gjennom de to metodene.

I denne situasjonen vil det være behov for å foreta en systematisk sammenlikning av de forskjellige mål for samme fenomen, for å finne ut hvor det er overensstemmelse og hvor det er ulikheter. Der det er mulig vil det også være en fordel å sammenlikne tallene fra Tidsnyttingsundersøkelsen med andre mål for samme størrelser, enten det nå dreier seg om resultater fra intervjuundersøkelser eller f.eks. registrerte besøkstall.

Slike sammenlikninger vil ha verdi av to grunner. For brukere av statistikken vil det først og fremst være viktig å få det en kan kalle "varemerket statistikk", dvs. en vurdering av i hvilken grad resultatene stemmer overens med "virkeligheten". Dersom det er snakk om flere "virkeligheter", vil sammenlikningene gi de samme brukere mer presise forestillinger om hva det er som registreres ved de forskjellige målene og hva eventuelle forskjeller består i.

For de som produserer statistikk kan sammenlikningene være en kilde til kunnskap om hvorledes de forskjellige metodene fungerer i praksis. Ved datainnsamling gjennom intervjuundersøkelser er det forholdsvis sjelden anledning til å foreta slike kontroller av resultatenes validitet; det vanlige er at en er nødt til å stole på at gjengse metoder brukt på en noenlunde nøktern måte vil gi tilfredsstillende resultater. Det blir da viktig at en i hvert fall utnytter de mulighetene til å kontrollere resultatene som finnes, siden slike kontroller vil være en av de viktigste kildene til ny metodekunnskap.

II. NÆRMERE OM OPPLEGGET AV VURDERINGENE

Av de massemedia- og kulturaktivitetene som er dekket i Tidsnyttingsundersøkelsen vil vi se nærmere på seks: kinobesøk, teaterbesøk, avislesing, boklesing, fjernsynsseing og radiolytting. Med unntak av teaterbesøk, som er tatt med fordi det finnes lett tilgjengelige opplysninger om billettsalg i teatrene, er aktivitetene valgt ut fordi de er såpass viktige at de har fått en egen kategori ved kodingen av dagboken. Den eneste mer omfattende formen for massemediakonsum som ikke vil bli dekket er lesing av tidsskrifter og ukeblad. Utelatelsen skyldes hovedsakelig at både aktiviteten selv og mulighetene for kontroll gjør at en omtale stort sett ville blitt en repetisjon av avsnittet om avislesing.

De aktivitetene som er valgt ut er innbyrdes nokså forskjellige. Teater- og kinobesøk er forholdsvis sjeldne, de krever opphold utenfor hjemmet et par timer i sammenheng, og personen har liten frihet til å velge når på dagen besøkene skal foregå. De andre aktivitetene stiller mindre krav til deltakerne. Avislesing f.eks. kan foregå så å si hele døgnet, lokaliseringen kan variere fra godstolen i stua til arbeidsplassen eller kollektive transportmidler. Lesingen kan videre være grundig eller overfladisk, og den kan gjelde storparten av avisen eller bare utvalgte artikler.

Denne typen forskjeller i de aktivitetene som skal måles vil det være svært viktig å ta hensyn til ved sammenlikningen av de forskjellige resultatene.

Mulighetene for sammenlikninger vil også variere. I alt vil vi operere med fire forskjellige datakilder: Dagboken i Tidsnyttingsundersøkelsen, intervjuet i Tidsnyttingsundersøkelsen, andre intervjuundersøkelser, og registrerte besøkstall. Av disse kildene står de to første i en spesiell stilling, i og med at de er knyttet til de samme personene. Her vil det altså være mulig å foreta sammenlikninger på personnivå mellom resultatene fra to ulike metoder. For de andre kombinasjonene av datakilder kan sammenlikningene bare foregå på grunnlag av totaltali eller marginalfordelinger.

I figur 1 nedenfor er det gitt en skjematisk oversikt over hvilke datakilder som vil bli brukt for hver enkelt aktivitet.

Figur 1. Oversikt over datakilder brukt til å vurdere omfanget av seks former for massemediabruk eller kulturdeltaking

Aktivitet	Tidsnyttingsundersøkelsen 1971/72		Andre intervjuundersøkelser	Andre datakilder
	Egen kategori i dagboks-materialet	Innledningsintervjuet		
Kinobesøk	Ja	Tallet på besøk siste år	Fakta- og Gallupundersøkelser om kinovaner	Besøksstatistikk
Teaterbesøk	Nei	Tallet på besøk siste år	-	Besøksstatistikk
Avislesing	Ja	Regelmessig avislesing	Faktaundersøkelsen om regelmessig og daglig avislesing	-
Boklesing	Ja	Lesing på intervju-tidspunktet, bøker lest siste år	-	-
Fjernsyns-seing	Ja	-	Byråets lytter- og seerundersøkelser	-
Radio-lytting	Ja	-	Byråets lytter- og seerundersøkelser	-

III. MATERIALET FRA TIDSNYTTINGSUNDERSØKELSEN

Til undersøkelsen ble det trukket et landsomfattende tottrinnsutvalg på 5 215 personer fra den del av befolkningen som var i alderen 15-74 år pr. 1. januar 1971. I forbindelse med trekkingen ble det også fastlagt hvilke dager den enkelte person skulle føre dagbok for. Dagbokperiodene, som hver var på 2 eller 3 dager, dekket til sammen året fra 1/9 1971 til 31/8 1972. Dagbøkene ble som regel delt ut en eller to dager før dagboksperioden begynte, og hentet dagen etter at den var avsluttet. Intervjuene ble stort sett foretatt i tilknytning til utdelingen av dagboken.

Av det opprinnelige utvalget på 5 215 personer, var det i alt 3 040 (58 prosent) som førte en tilfredsstillende dagbok. Disse dagbøkene dekket i alt 7 075 dagbokdager. I alt 3 541 personer (68 prosent) svarte på spørsmålene i intervjuet.

Frafallet ved undersøkelsen var spesielt stort i månedene mars/april (påskene) og juli/august. Dette henger sammen med at mange som reiste på ferietur er blitt registrert som frafall.

Dagboken som ble brukt ved undersøkelsen besto av en orientering om hvordan den skulle føres, et eksempel på dagbokføring, og plass til dagbokføring for to eller tre dager. Hver dag var på forhånd inndelt i tidsintervaller. Mellom kl. 00.00 og kl. 06.00 var intervallene av en halvtimes eller times varighet, ellers dekket de ett kvarter.

For hvert tidsintervall skulle dagbokførerne notere hva som var den viktigste aktiviteten. Hvis et intervall ble brukt til flere aktiviteter som kom etter hverandre, skulle den aktiviteten som dekket den lengste delen av perioden oppgis.

Ved siden av plassen for registrering av hovedaktivitet var det også en rubrikk for eventuell biaktivitet. Denne rubrikken skulle brukes for den minst viktige av to aktiviteter som foregikk samtidig. Vanligvis var det dagbokføreren selv som skulle avgjøre hvilken av aktivitetene som var viktigst. Ved kodingen av materialet ble det i enkelte tilfelle byttet om på hovedaktivitet og biaktivitet for å gjøre materialet mer enhetlig.

To av de reglene som ble satt opp for når slike ombyttinger skulle finne sted har betydning for opplysningene om massekommunikasjonsbruk. Den første gjaldt besøk: alle kortvarige besøk av eller hos venner eller slektninger skulle regnes som hovedaktivitet, mens aktiviteter som fant sted i løpet av besøket (f.eks. radiolytting og fjernsynsseing) ble ført opp

som biaktivitet. Den andre regelen gjaldt lesing på sengen etter aftenstell eller før morgenstell. I slike tilfelle skulle hovedaktiviteten være "søvn eller hvile ellers", mens lesingen ble regnet som biaktivitet.

Ved bruken av resultatene fra undersøkelsen er det viktig å være klar over at dagboken ikke gir noen helt nøyaktig beskrivelse av dagbokførers tidsbruk, men at den representerer den delen av tidsbruken som vedkommende husket og greidde å gi en beskrivelse av da dagboken ble ført. Kvaliteten vil dermed variere fra person til person etter hvor ofte dagboken ble ført (i en prøveundersøkelse oppgav om lag halvparten at dagbøkene ble ført 1-2 ganger pr. dag, den andre halvparten førte den 3 eller flere ganger om dagen), etter vanskelighetsgraden av selve oppgaven (en dag med få og klart avgrensede aktiviteter er lettere å beskrive tilfredsstillende enn en dag der mange aktiviteter går over i hverandre), og etter personlige faktorer som hukommelse og evne til å fylle ut skjemaer.

Noen regler for bedømming av datakvaliteten følger nokså direkte av kjennskapet til hvorledes selve dagbokføringen har funnet sted:

1. Hovedaktiviteter er bedre registrert enn biaktiviteter. Dette henger dels sammen med kravet om at rubrikken for primæraktivitet skulle fylles ut for alle døgnets tider, dels er det en avspeiling av hvilke aktiviteter som er primære og hvilke som er sekundære (jfr. pkt. 2).
2. Aktiviteter som er viktige for et flertall av utøverne, som har en klar begynnelse og slutt og som varer lenge, vil bli bedre dekket enn aktiviteter som er mindre viktige, som ikke har noen fast avgrensning, og/eller er kortvarige.
3. Jo sterkere "handlingspreg", jo bedre registrering. Dette vil altså si at aktiviteter som arbeid og arbeidsreiser, aktivt friluftsliv osv. vil bli bedre registrert enn mer passive måter å bruke tiden på.

I de neste kapitlene, der vi går mer detaljert gjennom resultatene for hvert enkelt av de formene for massemediabruk eller kulturdeltaking som er nevnt foran, vil vi få et nærmere inntrykk av i hvor stor grad slike egenskaper ved aktivitetene kan ha påvirket resultatene.

I tabellrapporten fra dagboken er det bare tatt med opplysninger om hovedaktiviteter. Det sier seg selv at disse tallene ikke gir noe dekkende uttrykk for omfanget av f.eks. radiolytting, som svært ofte foregår sammen med andre og viktigere gjøremål. Også forholdet mellom utøving registrert som hovedaktivitet og samlet utøving vil bli omtalt i de neste kapitlene.

IV. KINOBESØK

I materialet fra dagbøkene har kinobesøk fått en egen aktivitetskode. Kinobesøk er videre en såpass særpreget og omfattende aktivitet at registreringen i dagbøkene burde være pålitelig. Dersom det forekommer feilregistreringer i materialet, må dette sannsynligvis skyldes misforståelser eller bevisst forfalskning snarere enn vanlig hukommelsessvikt.

Kinobesøkene er imidlertid nokså sjeldne. Dette gjør at dagbokmaterialet er mindre egnet til f.eks. å sammenlikne kinovanene i ulike befolkningsgrupper enn materialet fra intervjuet. Det er heller ikke særlig interessant å bruke dagbøkene til å anslå varigheten av kinobesøkene, i og med at den er en direkte følge av filmenes lengde. (Utøverne hadde gjennomsnittlig ført opp 2,0 timer til kinobesøk.) Det blir altså intervjuet i Tidsnyttingsundersøkelsen som får størst verdi som kilde til opplysninger om kinobesøk og kinovaner.

Ved intervjuet ble personene spurt om hvor ofte de hadde vært på kino siste år. For å kunne gi riktige svar må vedkommende huske de besøkene som ble foretatt dette året, eller ha såpass faste vaner at svaret kan anslås ut fra dem.

Tabell 1 gir en oversikt over de svarene som ble gitt, fordelt etter intervjupersonenes alder.

Tabell 1. Personer etter tallet på kinobesøk siste år. Resultater fra intervjuet i Tidsnyttingsundersøkelsen

	I alt	Ingen besøk	1-4 besøk	5-19 besøk	20 og flere besøk	Uopp-gitt	Gjennomsnittlig tall på kino-besøk	Tallet på personer som svarte
ALLE PERSONER	100	50	26	15	9	0	5.1	3 541
ALDER			Prosent					
15 - 24 år	100	10	19	36	34	1	18.0	642
25 - 44 "	100	37	40	19	4	0	4.0	2 218
45 - 64 "	100	71	24	5	0	0	1.1	1 272
65 - 74 "	100	84	13	3	0	0	0.8	409

Svarene på spørsmålet om kinobesøk er avmerket i intervaller: 1-2 besøk, 3-4 besøk, 5-9 besøk osv. Tall for gjennomsnittlig antall kinobesøk må derfor regnes ut på grunnlag av midtpunktene i intervallene. For intervallet 60 besøk og over er gjennomsnittsverdien anslått til 75 besøk.

Resultatet av disse beregningene blir et gjennomsnitt på 5,1 kinobesøk pr. år for befolkningen i alderen 15-74 år. Med 2 775 000 nordmenn i disse aldersgruppene skulle dette tilsi et årlig besøkstall på 14,1 millioner.

I tabell 2 er det satt opp en oversikt over registrerte betalende tilskuere ved norske kinoer.

Tabell 2. Betalende tilskuere i norske kinoer 1969-1972. Millioner.
Oppgaver fra Kommunale Kinematografers Landsforbund

	1969	1970	1971	1972	1973
Samlet besøk	19,2	18,6	18,9	18,3	17,0
Voksne	16,8	16,2	16,3	15,5	14,1
Barn	2,4	2,4	2,6	2,8	2,9

Som vi ser av tabellen er det et rimelig samsvar mellom tallet på voksne betalende tilskuere og det tallet på 14,1 millioner besøk som ble beregnet ovenfor. Nå er det imidlertid slik at tallene ikke er helt sammenliknbare, i og med at de ikke måler nøyaktig samme størrelser for samme gruppe i befolkningen.

Et første problem henger sammen med tidspunktet for undersøkelsen. Som vi ser synker tallet på voksne tilskuere merkbart fra 1971 til 1973. Intervjuene til Tidsnyttingsundersøkelsen ble foretatt fra september 1971 til august 1972, og spørsmålet gjaldt de foregående 12 månedene. De som ble intervjuet først i perioden gav altså opplysninger om kinobesøk i 1970/71, mens de siste gav opplysninger om kinobesøk i 1971/72. Dersom kinobesøkene i hvert enkelt år har vært jevnt fordelt over året, vil et veiet gjennomsnitt for 1970-1972 på 16,1 million være det beste utgangspunkt for sammenlikninger med resultatene fra intervjuet i Tidsnyttingsundersøkelsen. For opplysninger fra dagbøkene, som ble ført fra 1/9 1971 til 31/8 1972, blir det tilsvarende sammenlikningsgrunnlaget 15,8 millioner besøk.

Tallet på betalende voksne tilskuere vil heller ikke være annet enn et omtrentlig mål for hvor ofte befolkningen i alderen 16 år og over har vært på kino. Dette skyldes at det som blir registrert er besøket av personer 16 år og over + besøket av ungdom under 16 år på "voksen kino" ÷ antall ganger personer 16 år og over kommer inn på barnebillett ÷ besøk med fribillett o.l. Siden vi ikke har tall for de tre siste størrelsene, kan vi bare håpe at de er noenlunde små.

Mens tallet på betalende tilskuere i prinsippet gjelder personer 16 år og over, skal Tidsnyttingsundersøkelsen dekke aldersgruppen 15-74 år. Utvalget ble imidlertid trukket blant de som hadde fylt 15 år pr. 31/12 1970. Dette vil si at for de yngste medlemmene av utvalget som ble intervjuet i september 1971 gjaldt spørsmålet hvor ofte de var på kino i året fra de var 14 år og 8 måneder til de var 15 år og 8 måneder. For undersøkelsen som helhet har vi altså at en del av de registrerte kinobesøkene var foretatt av personer som ikke var fylt 16 år på besøkstidspunktet.

I og med avgrensningen av utvalget er vi nødt til å se bort fra kinobesøk foretatt av den eldste delen av befolkningen. Siden de gamle går uhyre sjelden på kino (jfr. tabell 1), vil dette imidlertid ha liten innvirkning på mulighetene for å sammenlikne resultatene fra Tidsnyttingsundersøkelsen med de registrerte besøkstallene.

På grunn av det høye frafallet, vil resultatene fra Tidsnyttingsundersøkelsen bare gi riktige anslag for samlet kinogåing dersom det ikke er nevneverdige forskjeller mellom frafallet og de som ble intervjuet. Nå vet vi at de yngste, som står for en stor del av samlet kinogåing, har et noe større frafall enn resten av utvalget. Vi kan videre tenke oss at den ungdommen som ikke er truffet fordi den er midlertidig flyttet (hybelboere o.l.) går oftere på kino enn annen ungdom, eller til og med at det er en direkte sammenheng mellom frafallsårsak og den atferden vi skal studere: Den som sitter på kino blir ikke truffet av intervjueren. Vi kan altså regne med at tallet for samlet kinobesøk ville blitt noe større enn de 14,1 millionene vi har kommet fram til dersom det var oppnådd intervju med alle medlemmene av det opprinnelige utvalget.

De momentene som er beskrevet foran, gjør at vi ikke uten videre kan ta det gode samsvaret mellom anslagene for samlet besøkstall som noe endelig bevis for at tallene fra intervjuet i Tidsnyttingsundersøkelsen er "riktige". Det må imidlertid være lov å si at metoden med å spørre folk om kinoatferden inntil 12 måneder tilbake gir resultater som ser rimelige ut, og at det må være fullt forsvarlig å bruke resultatene fra intervjuet til å sammenlikne kinovanene i ulike befolkningsgrupper.

Når vi går over til å sammenlikne tallene fra dagboken med samlet besøkstall, må vi ta de samme forbeholdene som ovenfor når det gjelder avgrensningen av utvalget, frafallet ved undersøkelsen og innholdet av besøkstallene. Mulige virkninger av hukommelsesfeil vil vi imidlertid unngå, i og med at dagboken er ført rett etter at besøket har funnet sted.

I de 7 075 persondagene det ble ført dagbok for, er det registrert i alt 106 kinobesøk. Dette tilsvarer 1,5 kinobesøk pr. 100 dager. Omregnet gir dette et samlet besøkstall på 15,2 millioner for den delen av befolkningen som ble dekket av undersøkelsen. Som vi ser stemmer dette resultatet svært godt overens med såvel besøkstallene, som tilsvarte 15,8 millioner besøk for den tiden som ble dekket av undersøkelsen, som resultatene fra intervjuet.

Samsvaret mellom opplysningene fra dagboken og de andre anslagene for samlet kinobesøk er på mange måter "for godt til å være sant". Hvis vi regner at persondagene vi har opplysninger om er uavhengige, vil standardavviket for en kinobesøksfrekvens på 1.5 prosent bli nesten 0,2 prosent etter den tilnæringsformelen som ofte brukes i Byrået. Et 95 prosent konfidensintervall for samlet besøkstall vil dermed gå fra 11,6 til 18,7 millioner. Det nærmest perfekte samsvaret mellom resultatene fra dagboken og tallene fra den offisielle besøksstatistikken må altså til en viss grad skyldes tilfeldigheter. At vi ved de metodene som er brukt i Tidsnyttingsundersøkelsen får gode anslag for størrelsesordene av kinobesøket, skulle det imidlertid ikke være noen grunn til å tvile på.

Siden opplysningene fra dagbok og intervju stemmer godt overens når de regnes om til samlede besøkstall, er det naturlig å anta at vi må få en tilfredsstillende sammenheng når vi sammenlikner intervjudata og dagboksdata for de samme personene. En slik sammenlikning er foretatt i tabell 3.

Tabell 3. Sammenhengen mellom kinobesøk registrert i dagboken og i spørreskjemaet for Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72

	I alt	Var ikke på kino dagbok-dagen	Var på kino dagbok-dagen	Tallet på dagbok-dager
TALLET PÅ KINOESØK SISTE ÅR				
ALLE BESØKSGRUPPER	100,0	98,5	1,5	7 075
Ingen besøk	100,0	99,9	0,1	3 370
1- 4 "	100,0	99,5	0,5	1 976
5-19 "	100,0	96,7	3,3	1 126
20 besøk og over	100,0	90,5	9,5	591

Enheden i tabellen er personer som har ført dagbok i en dag. En person som har ført dagbok for to dager er dermed regnet med to ganger, mens en som har ført dagbok for tre dager er regnet med tre ganger.

Tabellen gir uttrykk for at det blir registrert vesentlig flere kinobesøk i dagbøkene til de som rapporterer mange årlige besøk enn i dagbøkene til de som har få årlige besøk. Styrken av sammenhengen virker også rimelig. At 0,1 prosent av de som ikke har vært på kino siste år har ført opp kinobesøk i dagboken tilsvarer således at medlemmene i denne gruppen har foretatt omtrent ett besøk hvert tredje år. For de andre gruppene tilsvarer resultatene fra dagboken 1,8, 12 og 35 besøk pr. år. Alle disse tallene faller godt innenfor de intervallgrensene som ble brukt ved intervjuet.

I tillegg til sammenlikningene med samlet besøkstall og opplysninger fra dagboken, kan det også være interessant å sammenlikne resultatene fra intervjuet i Tidsnyttingsundersøkelsen med resultatene fra andre intervjuundersøkelser. Som sammenlikningsgrunnlag er valgt Faktas media-rapport fra 1971 og Norsk Gallups spesialundersøkelse om kinobesøk og kinovaner fra september-oktober 1971. Besøkstallene fra de tre undersøkelsene er framstilt i tabell 4.

Spørsmålene i de tre undersøkelsene er ikke helt de samme. Mens det i Tidsnyttingsundersøkelsen var spørsmål om besøk siste år, har Fakta og Gallup spurt om vaner. Som en følge av dette var heller ikke svars-kategoriene helt like.

Forskjellene i teknisk opplegg hindrer imidlertid ikke Fakta fra å få resultater som stemmer godt overens med tallene fra Tidsnyttingsundersøkelsen. Samsvaret med besøkstallene for 1971 er også mer enn tilfredsstillende. Gallup presenterer oss derimot for kinovaner som det er svært vanskelig å finne igjen i de andre tallene.

Tabell 4. Personer¹⁾ etter tallet på kinobesøk siste år. Resultater fra tre intervjuundersøkelser

	Tidsnyttingsundersøkelsen 1971/72	Faktas mediarapport 1971	Gallup om kinobesøk og kinovaner 1971
I alt	100	100	100
Ingen besøk	50	51 ²⁾	32
1- 4 "	26	19 ²⁾	28 ³⁾
5- 9 "	9	13 ⁴⁾	7 ⁴⁾
10-19 "	6	6 ⁴⁾	12 ⁴⁾
20-29 "	4) 6 ⁵⁾) 12 ⁵⁾
30-39 "	2))
40-49 ") 2))
50-59 ") 2) 5 ⁶⁾) 9 ⁶⁾
60 besøk og over	1))
Tallet på personer som svarte	3 541	15 576	1 029
Gjennomsnittlig tall på kinobesøk	5,1	5,8	12,6
Samlet besøkstall millioner	14,1	17,2	33,5

- 1) Personer 15-74 år pr. 31/12-70 i Tidsnyttingsundersøkelsen. Personer 15 år og over i Faktas og Gallups undersøkelser.
- 2) Under 4 besøk og 4-10 besøk.
- 3) Annenhver måned.
- 4) Hver måned.
- 5) 2-3 ganger i måneden.
- 6) En gang i uken eller oftere.

I denne framstillingen vil det føre for langt å prøve å si noe om årsaker til de store forskjellene mellom Gallups resultater på den ene siden og Byråets og Faktas på den andre. Vi får nøye oss med å trekke den konklusjonen at intervjumetoden nok kan gi rimelig gode anslag for en aktivitet som kinobesøk, men at den også i spesielle tilfelle kan gi resultater som i høy grad er misvisende.

Den måten Gallups resultater er blitt brukt på, understreker forøvrig behovet for en kritisk gjennomgåelse av undersøkelsesresultater slik vi har tatt sikte på i dette notatet. Hovedresultatene ble først offentliggjort i store deler av pressen. Senere er de f.eks. gjengitt - uten reserver - i kapitlet om massemedia i samleverket "Det norske samfunn" (Torsvik 1975 s. 725)

V. TEATERBESØK

Ved kodingen av dagbøkene fra Tidsnyttingsundersøkelsen ble teaterbesøkene slått sammen med besøk i konsert og opera. Tallet på observasjoner ble likevel så lite at kategorien "besøk i teater, opera og konsert" bare kan brukes som en indikasjon på at det her er tale om svært sjeldne aktiviteter. Resultatene fra dagbøkene kan ikke brukes til å gi anslag for samlet besøk i disse kulturinstitusjonene, eller til å foreta sammenlikninger mellom grupper i befolkningen. Det blir dermed opplysningene fra intervjuet som kan brukes til å si noe nærmere om befolkningens forhold til teatret.

Spørsmålet som ble stilt i intervjuet gjaldt tallet på besøk i teater eller opera siste år, altså samme opplegg som ble brukt ved registreringen av kinobesøkene. I tabell 5 er det tatt med en oversikt over svarene, fordelt etter intervjupersonenes utdanning.

Tabell 5. Personer etter tallet på besøk i teater eller opera siste år. Prosent. Resultater fra intervjuet i Tidsnyttingsundersøkelsen

	I alt	Ingen besøk	1 - 2 besøk	3 - 5 besøk	6 eller flere besøk	Tallet på personer som svarte
ALLE PERSONER	100	78	13	6	3	3 541
UTDANNING						
Folkeskolenivå	100	91	7	2	0	1 175
Ungdomsskolenivå	100	82	13	4	1	1 183
Realskolenivå	100	70	19	9	2	708
Gymnasnivå	100	49	22	20	9	224
Universitets- og høyskolenivå	100	39	26	17	18	243

Når vi ser på tallene som gjelder hele befolkningen, finner vi at et stort flertall (78 prosent) ikke har besøkt teater eller opera siste år. Bare 3 prosent oppgir 6 eller flere besøk. Oppstillingen i tabellen gir videre uttrykk for at teatergjengerne ikke utgjør noe tilfeldig utsnitt av befolkningen, men at det tvert imot er en sterk sammenheng mellom utdanningsnivå og besøk i teater eller opera.

Hvis vi på samme måte som for kinobesøk regner ut gjennomsnittlig antall teaterbesøk ved hjelp av midtpunktene i svarsintervallene, blir

resultatet for hele utvalget 0,7 besøk pr. år. Dette tilsvarer et samlet besøkstall på 2,0 millioner.

For at en slik beregning skal være riktig, må observasjonene innen et intervall være noenlunde jevnt fordelt på de forskjellige verdiene. Denne forutsetningen virker lite realistisk for teaterbesøkernes vedkommende; vi må tvert imot regne med at observasjonene innen et intervall egentlig er forskjøvet mot den laveste grensen. I intervallet 1-2 besøk er det altså flere med 1 enn med 2 besøk, i intervallet 3-5 besøk er det flere med 3 enn med 5 besøk osv.

For å få et inntrykk av hvor mye dette forholdet vil bety for resultatet av beregningene foran, kan vi tenke oss at alle observasjonene egentlig hørte hjemme i den laveste verdien i hvert intervall. Med slike forutsetninger svarer fordelingen i tabell 5 til 1,4 millioner besøk.

Med en finere registrering av svarene enn det som ble gjort i Tidsnyttingsundersøkelsen, kan vi altså regne med at de spurte ville gitt svar som tilsvarer noe mindre enn 2,0 millioner, men mer enn 1,4 millioner besøk pr. år.

Ved de offentlige teatrene har det i de aktuelle årene blitt registrert om lag 1,3 millioner besøk. (Se f.eks. Stortingsmelding nr. 8 for 1973-74: Om organisering og finansiering av kulturarbeid, s. 36.) Av disse besøkene er om lag 250 000 besøk i barneteater. På den annen side kommer en del ikke-registrerte besøk i tillegg til de 1,3 millionene - besøk i private revyteatre, besøk med frikort o.l. Alt i alt kan vi derfor regne med at den voksne befolkningen har foretatt 1,1-1,2 millioner teaterbesøk i året.

Dette tallet kan vi trygt si er av samme størrelsesorden som det anslaget for besøkene som ble beregnet på grunnlag av Tidsnyttingsundersøkelsen. Samsvaret er likevel dårligere enn det vi fant for kinobesøkene.

En mulig årsak til forskjellen mellom anslagene vil være usikkerheten som knytter seg til selve utvalgstrekkningen. Denne usikkerheten er det relativt enkelt å få en oversikt over. Ut fra beregninger av standardavviket finner vi således at et 95 prosent konfidensintervall omkring anslaget på 2,0 millioner går fra 1,8 millioner til 2,2 millioner. Med et lavere og "riktigere" anslag for samlet besøk enn de 2,0 millionene som er brukt her, vil den nedre grensen for konfidensintervallet komme enda nærmere "fasiten" på 1,1-1,2 millioner. Det er likevel lite sannsynlig at usikkerheten på grunn av utvalgsmetoden og måten det totale besøkstallet er

beregnet på, kan forklare hele forskjellen mellom tallene fra besøksstatistikken og tallene fra Tidsnyttingsundersøkelsen.

For at tallene fra de to datakildene skal være sammenliknbare, er det nødvendig at de som svarte på spørsmålet i Tidsnyttingsundersøkelsen bare har gitt opplysninger om besøk ved profesjonelle teater- og operaforestillinger. Dersom enkelte også har tenkt på forskjellige former for amatørteater, vil tallene fra Tidsnyttingsundersøkelsen bli tilsvarende for høye sammenliknet med de registrerte besøkstallene.

Ved formuleringen av selve spørsmålet som ble brukt for å registrere teaterbesøkene prøvde vi å hindre en sammenblanding mellom amatørteater og profesjonelt teater. Uttrykket som ble brukt var "gått i teater eller opera". Dette vil forhåpentligvis gi flere assosiasjoner i retning av besøk i faste (og litt høytidelige) institusjoner enn f.eks. "vært på teater" eller "sett noen teaterforestilling". Det er imidlertid ikke mulig å si noe om i hvilken grad dette forsøket på å konsentrere svarernes oppmerksomhet om institusjonsteatrene har vært vellykket.

En tredje og vel så nærliggende årsak til avvikene som er konstatert foran vil være at noen av de spurte kan ha overvurdert sin faktiske besøksatferd da de svarte på spørsmålet. De fleste som blir intervjuet har et mer eller mindre bevisst ønske om å presentere seg selv på en mest mulig flatterende måte. I en situasjon der det kan være vanskelig å huske nøyaktig når de siste teaterbesøkene fant sted, vil det derfor være fristende å plassere dem innenfor den 12-måneders perioden som spørsmålet gjelder. Denne tendensen til at intervjupersoner forskyver fortidige hendelser opp mot nåtid, den såkalte "telescoping effect", er ellers godt kjent også fra andre undersøkelser (se f.eks. Teigland 1974).

Selv om det ut fra diskusjonen foran kan være grunn til å tro at intervjuet i Tidsnyttingsundersøkelsen gir litt for høye anslag for faktisk teaterbesøk, er tallene likevel godt egnet til å belyse det de egentlig skulle registrere. Totaltallene finnes jo; formålet med intervjuundersøkelsene blir da å skaffe opplysninger om hvem det er som går i teater eller opera. Når tallene brukes på denne måten blir den mulige overrapporteringen i Tidsnyttingsundersøkelsen nokså uvesentlig. Feilene i resultatene er i tilfelle så små at de ikke kan forstyrre forskjellene mellom utdanningsgruppene i tabell 5, eller tilsvarende forskjeller mellom de som bor i de større byene og resten av befolkningen. (Jfr. tabell 16 i hefte II fra Tidsnyttingsundersøkelsen, NOS A 662.)

VI. AVISLESING

I intervjuet til Tidsnyttingsundersøkelsen er det stilt spørsmål om regelmessig avislesing. De som svarte ja på spørsmålet, ble også bedt om å oppgi hvilken eller hvilke aviser det dreide seg om. I bearbeidingen av materialet fra dagboken er avislesing gitt en egen kode. Det er videre en kode for uspesifisert lesing, altså lesing der dagbokførerne ikke førte opp om det dreide seg om aviser, bøker eller blader/tidsskrifter.

Ut fra disse dataene kan vi, på samme måte som det ble gjort for kinobesøkene, sammenlikne resultatene fra intervjuet med resultatene fra dagboken. Noen muligheter for sammenlikning med en offisiell "fasit" finnes imidlertid ikke. De totaltallene som finnes gjelder solgte eksemplarer - siden samme avis kan leses av mer enn en person, vil det ikke være mulig å bruke opplagstallene som mål for det faktiske omfanget av avislesingen.

For å finne et bredere grunnlag for vurderingen av tallene fra Tidsnyttingsundersøkelsen, må vi derfor gå til andre intervjuundersøkelser. Av disse er Faktas mediaundersøkelse fra 1971 den mest aktuelle. Den store mediaundersøkelsen som Norsk Gallup foretok i 1969-70 etter oppdrag fra Norske Avisers Landsforbund, har derimot et utvalg som gjør at den ikke kan brukes til sammenlikninger. (Intervjupersonene har hatt svært varierende sannsynligheter for å komme med i utvalget, men er likevel gitt samme vekt ved utkjøringen av resultatene.)

Av de som svarte på intervjuet i Tidsnyttingsundersøkelsen var det 95 prosent som oppgav at de leste avis regelmessig (hefte II, tabell 1). Gjennomsnittlig tid brukt til avislesing som viktigste aktivitet var 0,3 timer (hefte I, tabell 14). Avislesing som hovedaktivitet var imidlertid ikke registrert i mer enn 48 prosent av dagbokdagene. I motsetning til hva vi fant for kinobesøkernes vedkommende, er det altså denne gangen dårlig overensstemmelse mellom tallene fra intervjuet og de publiserte tallene fra dagboken.

Forskjellene er imidlertid ikke uforklarlige. Når vi sammenlikner definisjoner og registreringsmåte nærmere og tar hensyn til kjennetegn ved avislesingen, vil vi fort finne en del faktorer som gjør det naturlig at resultatene ikke blir like.

Den første forskjellen mellom de 95 og de 48 prosent gjelder hva som måles. I dagboken dreier det seg om lesing i løpet av en bestemt dag,

mens spørsmålet i intervjuet gjelder regelmessig lesing. Dette betyr at vi bare kan få samsvar mellom de to tallene dersom alle "regelmessige lesere" leste avis alle dager inklusive søndager, eller dersom avviket fra daglig lesing i denne gruppen blir oppveiet av en viss lesing også blant de som ikke sa de leste regelmessig.

Virkningen av ukedag på avislesingen går fram av tabell 15 i hefte I fra Tidsnyttingsundersøkelsen. Det viser seg at de 48 prosent avislesere pr. dag som er nevnt foran er et gjennomsnitt av 55 prosent registrerte lesere på hverdager, 52 prosent på lørdager og 15 prosent på søndager. Ved å se bort fra søndagene, vil gjennomsnittet gå opp fra 48 til 54 prosent.

Avgrensningen av hva som er regelmessig lesing vil også bety en del for i hvilken grad resultatene kan sammenliknes med tall for daglig lesing. I instruksen til intervjuet ble det presisert at regelmessig lesing skulle bety lesing av minst annethvert nummer. Siden en del aviser ikke kommer ut hver dag, kan enkelte nokså sporadiske avislesere likevel falle innenfor grensene av regelmessig lesing. Avgrensningen av hva som var regelmessig lesing ble imidlertid ikke presisert i selve spørsmålet. Dette kan nok ha ført til at enkelte av de spurte har tolket uttrykket romsligere enn det som var forutsatt i instruksen.

I tabell 6 nedenfor er det tatt med noen tall fra Faktas Media-rapport 1971 som bygger på ulike mål for avislesing.

Tabell 6. Andel av personer som har oppgitt at de leser aviser. Prosent. Resultater fra Faktas Mediarapport 1971 og Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72

	Faktas Mediarapport				Tidsnyttingsundersøkelsen	
	Leste eller så gjennom avis i går	Leste eller så gjennom avis flere ganger siste uke	Leste eller så gjennom minst en avis siste uke	Tallet på personer	Leste avis regel-messig	Tallet på personer
ALLE PERSONER ..	88	90	93	15 576	95	3 541
Menn	90	92	94	7 796	96	1 695
Kvinner	85	88	92	7 780	94	1 846

Av denne tabellen ser vi at det er en entydig, men ikke særlig sterk sammenheng mellom de krav som stilles ved avgrensningen av avisleserne og andelen som blir registrert som avislesere. Dersom definisjonen av avislesing er det eneste som skiller Faktas undersøkelse fra Tidsnyttings-

undersøkelsen, må tallene i tabellen videre bety at avgrensningen av avislesere i Tidsnyttingsundersøkelsen har vært spesielt romslig.

Av Faktas tall skulle det som gjelder avislesing "i går" i prinsippet være direkte sammenliknbart med resultatene fra dagboken. (Hvis intervjuet ble foretatt en mandag, skulle spørsmålene gjelde lørdagen.) Noe tilfredsstillende samsvar med de publiserte tallene fra dagboken får vi likevel ikke ved å gå over til denne strengeste avgrensningen av avisleserne; differansen er ikke redusert mer enn til $(88 \div 54) = 34$ prosent.

Denne differansen kan ikke uten videre tas som tegn på at den ene eller begge metodene gir et galt uttrykk for den faktiske avislesingen. Vi må først se litt nærmere på hvilke opplysninger om avislesing som egentlig finnes i dagboken; mest nærliggende her er forholdet mellom avislesing som hovedaktivitet og avislesing som biaktivitet. Avisleserprosenten på 54 som er nevnt ovenfor gjelder som før nevnt bare de som har ført opp avislesing i rubrikken for hovedaktivitet.

I tabell 7, som bygger på dagboksopplysninger for hverdager og lørdager, har vi sett på forholdet mellom de to formene for registrering av avislesing i dagboken. For å gjøre bildet mer fullstendig, har vi også gjort bruk av opplysningene om regelmessig avislesing som ble samlet inn gjennom intervjuet.

Tabell 7. Avislesing som hovedaktivitet og biaktivitet på hverdager og lørdager. Prosent

	I alt	Ikke lest	Avislesing som biaktivitet			Tallet på dagbokdager	Andel av dagbokdage
			Lest 1/4 time	Lest 1/2 time	Lest mer enn 1/2 time		
<u>Alle personer</u>	100	78	11	6	5	6 043	100,0
Avislesing registrert som hovedaktivitet	100	81	10	5	4	3 252	53,8
Avislesing ikke registrert som hovedaktivitet	100	75	12	7	6	2 791	46,2
<u>Leser avis regelmessig</u>	100	78	11	6	5	5 772	95,5
Avislesing registrert som hovedaktivitet	100	81	10	5	4	3 208	53,1
Avislesing ikke registrert som hovedaktivitet	100	73	12	8	6	2 564	42,4
<u>Leser ikke avis regelmessig</u>	100	94	3	1	2	271	4,5
Avislesing registrert som hovedaktivitet	100	94	2	2	2	44	0,7
Avislesing ikke registrert som hovedaktivitet	100	94	3	1	2	227	3,8

Tabellen viser at i 22 prosent av dagbokdagene var avislesing registrert som biaktivitet. For disse dagene var det imidlertid mange som også hadde ført opp avislesing som hovedaktivitet. Dette gjør at vi bare kommer opp i en samlet avisleserprosent på 65 når vi tar hensyn til de som hadde ført opp avislesing som biaktivitet. Avstanden mellom Faktas tall for daglig avislesing på hverdager og opplysningene i dagboken er dermed redusert fra $(88 \div 54) = 34$ prosent til $(88 \div 65) = 23$ prosent.

Tabellen inneholder også andre resultater som det kan være verdt å nevne. Vi ser for det første at den lille gruppen som sier de ikke leser avis regelmessig skiller seg klart fra resten av utvalget m.h.p. avislesing registrert i dagboken. Av de som ikke regnet seg som regelmessige avislesere var avislesing registrert som hovedaktivitet av 16 prosent (44 av 271), som biaktivitet av 6 prosent. Tilsvarende tall for de som regnet seg som regelmessige lesere var h.h.v. 56 og 22 prosent.

Ved hjelp av det generelle spørsmålet om regelmessig lesing som er brukt i Tidsnyttingsundersøkelsen greier vi altså i det minste å skille ut en liten gruppe som er nokså forskjellig fra resten av befolkningen m.h.p. daglig avislesing.

Blant de som regner seg som regelmessige avislesere viser tabellen at det er en svak negativ sammenheng mellom avislesing som hovedaktivitet og avislesing som biaktivitet. Av de som har ført opp avislesing i rubrikken for hovedaktivitet er det 19 prosent som også har registrert avislesing som biaktivitet; det tilsvarende tallet for de som ikke har avislesing som hovedaktivitet er 27 prosent. Forskjellene er imidlertid såpass små at det ikke på noen måte er tale om at enten er lesingen hovedaktivitet, eller så er den biaktivitet.

Ved å ta hensyn til at avislesingen varierer med ukedagene, at noe av lesingen registreres som biaktivitet i dagboken, og at Byråets spørsmål om regelmessig lesing er svært "romslig", har vi redusert en opprinnelig forskjell mellom intervjudata og dagbokdata fra $(95 \div 48) = 47$ prosent til $(88 \div 65) = 23$ prosent. Den eneste muligheten som nå står igjen for å redusere forskjellen er å trekke inn den avislesingen som måtte skjule seg i dagbøkens opplysninger om "annen lesning". Slik lesning var ført opp som hovedaktivitet i 8 prosent av de registrerte dagene, og som biaktivitet i 7 prosent. Andelen lesere var høyest på søndager; dette er det samme forholdet mellom ukedagene som vi finner for boklesing og lesing av tidsskrifter og ukeblader. Det virker derfor sannsynlig at det er disse

formene for lesing og ikke avislesing som utgjør hovedtyngden av den uspesifiserte lesingen. Selv så urealistiske forutsetninger som at all uspesifisert lesing var avislesing, og at en kunne legge sammen prosentene som hadde slik lesing som h.h.v. hovedaktivitet og biaktivitet, ville for øvrig ikke være nok til at en kunne forklare den gjenstående forskjellen mellom intervjudata og dagbokdata ved hjelp av referanser til den uspesifiserte lesingen.

Siden de to metodene tross alle manipulasjoner med resultatene ikke gir det samme bildet av "virkeligheten", må vi dermed gå ut fra at den ene eller eventuelt begge metodene gir et unøyaktig bilde av den faktiske avislesingen.

For intervjumetoden slik den er brukt i Faktas mediaundersøkelse, må eventuelle målefeil bestå i at intervjupersonene til tross for instruks om det motsatte oppgav hva de pleide å gjøre i stedet for det de faktisk hadde gjort den aktuelle dagen. Denne feilkilden kan selvsagt ikke utelukkes, selv om Fakta reduserte virkningene av hukommelsesfeil så langt det lot seg gjøre ved å holde seg til gårsdagens avislesing. I Byråets lytter- og seerundersøkelser har vi en parallell undersøkelsessituasjon i og med at intervjuene blir foretatt en eller to dager etter de aktuelle programdagene. I disse undersøkelsene har vi av og til fått registrert lytterprosenten for faste programmer som av en eller annen grunn ikke ble sendt; dette må bety at mindre viktige avvik fra den daglige rutinen ofte kan glemmes meget raskt.

Selv om vi altså ikke kan utelukke at intervjuundersøkelser overvurderer den faktiske avislesingen, virker det likevel sannsynlig at forskjellen i resultatene hovedsakelig skyldes at en del faktisk avislesing ikke blir registrert i dagboken. Som vi har vært inne på tidligere, vil biaktiviteter bli forholdsvis dårlig registrert i dagboken, det samme vil aktiviteter som er kortvarige og/eller har lite preg av å være konkret avgrenset handling. Mye avislesing har nettopp disse egenskapene; den foregår sammen med andre og viktigere gjøremål, og den kan ofte være nokså tilfeldig og lite handlingspreget (jfr. uttrykk som bla gjennom avisen, kikke på overskriftene o.l.). Alt tatt i betraktning er det altså ikke rart at vi får forskjellige anslag for daglig avislesing ved å bruke h.h.v. intervjumetoden; der personen blir bedt om å tenke spesielt på avislesing, og dagbøker der det eneste kravet som stilles er at hvert kvartersintervall skal ha en hovedaktivitet.

Ut fra gjennomgåelsen ovenfor burde det ellers gå klart fram at den som skal bruke resultatene fra Tidsnyttingsundersøkelsen 1971/72 til å si noe om samlet avislesing i den norske befolkning, eller til å sammenlikne avislesing med andre aktiviteter, har behov for å være både forsiktig og presis. Faren for å bruke tallene som uttrykk for noe annet enn det de egentlig måler, er så absolutt til stede.

Intervjuspørsmålet om regelmessig avislesing er svært generelt, og dekker altså noe annet og mer enn den daglige atferden. Spørsmålet fungerer imidlertid i den forstand at det skiller ut en liten gruppe (5 prosent) som sjelden er i kontakt med aviser.

Tallene fra Hefte I som gjelder tid brukt til daglig avislesing og andelen av utvalget som har lest avis dagbokdagen, representerer på sin side en undervurdering av den faktiske avislesingen. Dette skyldes dels at disse tallene bare gjelder hovedaktivitet og som regel ikke skiller mellom ukedagene; mye av den avislesingen som tross alt er registrert i dagboken kommer dermed ikke til syne. I tillegg er det altså god grunn til å tro at en del faktisk avislesing ikke blir fanget opp av det grov-maskede nettet som dagboken utgjør.

VII. BOKLESING

I materialet fra dagboken er det en egen kode for lesing av bøker. En del faktisk boklesing vil også være registrert som annen lesing; dette skjer i de tilfellene der dagbokføreren ikke oppgir at det er en bok han eller hun leser. Som nevnt i forrige avsnitt er det grunn til å tro at en stor del av den uspesifiserte lesingen nettopp er lesing av bøker.

Ved intervjuet ble det stilt to forskjellige spørsmål for å registrere omfanget av boklesingen. Det ene gjaldt hvor mange bøker personen hadde lest siste år, det andre om vedkommende holdt på å lese en bok da intervjuet fant sted.

De tre målene for omfanget av boklesingen som vi får gjennom Tidsnyttingsundersøkelsen er ikke direkte sammenliknbare. Det er heller ingen logisk sammenheng mellom dem av typen dersom A, så også B. For de to kjennetegnene som er "mest like", lesing registrert i dagboken og det at personen holdt på med en bok på intervjutidspunktet, er de mulige kombinasjonene framstilt i figur 2 nedenfor.

Figur 2. Forholdet mellom lesing dagbokdagen og lesing på intervjutidspunktet

	Leste bok dagbokdagen	Leste ikke bok dagbokdagen
Holdt på med en bok på intervjutidspunktet	Fortsatte å lese samme bok, eller begynte å lese en ny bok	Avsluttet lesingen av boken, eller leste ikke den bestemte dagen
Holdt ikke på med en bok på intervjutidspunktet	Har begynt å lese etter at intervjuet ble foretatt	Har ikke lest, eller har begynt på en bok og enten blitt ferdig før dagbokdagen eller latt den ligge dagbokdagen

Som vi ser omfatter alle de fire kombinasjonene i figuren en eller flere helt normale handlingssekvenser. Tilsvarende skjemaer kan også settes opp mellom de to målene for lesing på et bestemt tidspunkt og opplysningene om hvor mange bøker som er lest siste år.

Siden de tre målene for boklesing altså er logisk uavhengige, vil vi ikke ha samme mulighet til å kontrollere resultatene som vi hadde for kinobesøk, teaterbesøk og avislesing. Det er imidlertid klart at det bør være en viss faktisk sammenheng mellom de tre målene. De som sier de leser mange bøker pr. år bør ha en større sannsynlighet for å lese bøker på intervjutidspunktet eller dagbokdagen enn de som leser få bøker, og de som leser bok på intervjutidspunktet bør ha økt sannsynlighet for å lese bok også på dagbokdagen. Sammenhengene bør også være slik at det blir brukt en "rimelig" lang tid til hver bok.

Nedenfor skal vi gi en oversikt over den faktiske sammenhengen mellom de tre kjennemerkene. Ut fra denne oversikten blir det imidlertid ikke mulig å komme med annet enn nokså grove vurderinger av om resultatene "ser rimelige ut" eller ikke.

Siden de to intervju spørsmålene er de enkleste i og med at vi slipper å ta hensyn til lesing som biaktivitet og den uspesifiserte lesingen, velger vi å begynne med dem. Sammenhengen mellom svarene på disse to spørsmålene er framstilt i tabell 8.

Tabell 8. Personer som har lest forskjellig antall bøker siste år etter om de leste bok på intervju tidspunktet. Prosent

	I alt	Holdt på å lese en bok	Holdt ikke på å lese en bok	Uoppgitt	Gjennomsnittlig tid pr. bok	Tallet på personer som svarte	Andel av personer
	Pst.	Pst.	Pst.	Pst.	Dager		Pst.
ALLE PERSONER ..	100	30	70	0	-	3 541	100
Tallet på bøker lest siste år:							
Ingen bøker ..	100	2	98	0	-	968	27
1- 2 " ..	100	12	88	0	29	466	13
3- 4 " ..	100	24	75	1	25	502	14
5- 9 " ..	100	46	54	0	24	899	25
10-19 " ..	100	56	43	1	14	153	5
20-49 " ..	100	61	37	2	6	382	11
50 bøker og mer	100	81	16	3	3	154	5

Som det går fram av kolonnen helt til høyre i tabellen var det bare 27 prosent som sa at de ikke hadde lest noen bok siste år, mens 5 prosent mente de hadde lest mer enn 50 bøker. I alt 30 prosent oppgav at de holdt på med en bok da de ble intervjuet.

Sammenhengen mellom de to opplysningene ser i første omgang svært så tilforlatelig ut. Av de som ikke hadde lest noen bok siste år var det bare 2 prosent som oppgav at de holdt på med en bok da de ble intervjuet. De tilsvarende tallene var 12 prosent for de som hadde lest 1-2 bøker siste år, og hele 81 prosent for de som hadde lest minst 50 bøker. Siden spørsmålet om årlig lesning ble stilt sist av de to, er det sannsynlig at denne sammenhengen er reell i den forstand at den ikke skyldes noe ønske hos intervjupersonen om å gi konsistente svar. (Den som har sagt at han holder på med en bok behøver ikke si han har lest mange bøker siste år; den som først sier han har lest mange bøker vil kanskje synes det virker rart om han på et senere spørsmål ikke kan si at han holder på med en bok.)

Hvis vi forutsetter at personenes lesevaner er de samme på intervju tidspunktet som de var "siste år", kan tallene i tabellen brukes til å gi et anslag for hvor lenge forskjellige grupper av lesere gjennomsnittlig har holdt på med en bok. Resultatene av disse beregningene, som nødvendigvis må bli nokså grove, er framstilt til høyre for selve prosentfordelingen i tabell 8.

De tallene som kommer fram ved disse beregningene er stort sett nokså høye. De som sier de leser mer enn 50 bøker pr. år bruker naturlig nok minst tid; her er beregnet gjennomsnitt 3 dager pr. bok. (Vi har da forutsatt at medlemmene i gruppen gjennomsnittlig leser et sted mellom 85 og 120 bøker pr. år. Det eneste vi egentlig vet om gruppen er at den består av 3 prosent som leste 50-99 bøker og 2 prosent som leste 100 bøker eller mer.) For de som leste 20-49 bøker er gjennomsnittet 6 dager pr. bok, det er 14 dager for de som leste 10-19 bøker, og mer enn tre uker for de som mente de leste mindre enn 10 bøker pr. år.

Disse forskjellene i beregnet tid mellom de forskjellige lesergruppene er overraskende store, så store at det er grunn til å spørre seg om de egentlig kan være riktige. At de som leser få bøker både bruker flere timer på å komme gjennom en bok og lar det gå lengre tid mellom hver gang boken tas fram enn de som leser mange bøker, det er rimelig nok. Men at den ene gruppen i gjennomsnitt bruker like mange uker som den andre bruker dager, virker likevel litt i meste laget.

Dersom en velger å sette spørsmålstegn ved noen av tallene for gjennomsnittlig lesetid, må en samtidig anta at minst ett av de to tallene som ligger til grunn for beregningene er gale eller i det minste måler en litt annen virkelighet enn det som var tilsiktet. For høy lesetid kan vi enten få ved at folk undervurderer hvor mange bøker de har lest siste år, eller ved at de sier de leser en bok mens dette egentlig ikke er tilfelle.

Av disse to mulighetene virker den siste umiddelbart mest sannsynlig. Dette skyldes at boklesing er en prestisjegivende aktivitet, samtidig som spørsmålet "Leser de noen bok for tiden" lett kan tolkes nokså vidt. Den som gjerne vil presentere seg på en mest mulig flatterende måte overfor intervjueren, kan altså komme til å svare ja på spørsmålet om boklesing selv om det bare dreier seg om en bok som vedkommende har bladd litt i, eller dersom en bok nettopp er ferdiglest uten at han eller hun har begynt på en ny.

Det virker mindre sannsynlig at resultatene kan være påvirket av intervjupersoner som har løyet bevisst om sine lesevaner. Vi ser således at mer enn 90 prosent av de som sa de leste en bok på intervjutidspunktet gav tilfredsstillende opplysninger om hvilken bok det dreide seg om (tilsvarende opplysninger ble bare gitt av 73 prosent av de som hadde vært på kino siste år), mens 99 prosent svarte på spørsmålet om hvordan de hadde skaffet seg boken. (Hefte II, tabell 8-11.)

Det vi har gjort til nå er å vise at det langt fra er usannsynlig at enkelte intervjupersoner kan ha lagt en romslig tolkning til grunn da de svarte på spørsmålet "Leser De noen bok for tiden". Før vi kan trekke noen endelige konklusjoner bør vi imidlertid se litt nærmere også på opplysningene fra dagboken.

Boklesing som hovedaktivitet er registrert i 10 prosent av dagbokdagene. For disse dagene var gjennomsnittlig lesetid 0,9 timer. Når vi også tar med lesing som biaktivitet, som stort sett er lesing på senga om kvelden, får vi at boklesing er ført opp i 16 prosent av dagbøkene. Disse 16 prosentene fordeler seg på 8 prosent som bare har ført opp boklesing som hovedaktivitet, 6 prosent som bare har lesing som biaktivitet, og 2 prosent der lesing er både hovedaktivitet og biaktivitet.

I dagbøkene er det videre 8 prosent som har ført opp annen lesing som hovedaktivitet, mens 7 prosent har ført opp slik lesing som biaktivitet. Siden en god del av denne andre lesingen må være boklesing, er det sannsynlig at i noe over 20 prosent av dagbokdagene har dagbokførerne lest en bok så lenge at han eller hun har ført opp denne lesingen enten som hovedaktivitet eller biaktivitet.

I tabell 9 har vi sett nærmere på forholdet mellom boklesing registrert i dagboken, og svarene på spørsmålet om lesing på intervjutidspunktet. For enkelhets skyld har vi bare sett på den rene boklesingen, og ikke den som måtte skjule seg i opplysningene om "annen lesning".

Tabell 9. Boklesing som hovedaktivitet og biaktivitet. Prosent

	I alt	Boklesing bare som hovedaktivitet	Boklesing bare som biaktivitet	Boklesing som hoved- og biaktivitet	Ingen registrert boklesing	Tallet på dagbokdager	Andel av dagbokdagene
Alle personer	100	8	6	2	84	7 033	100,0
Leste bok på intervjutidspunktet	100	17	12	4	67	2 216	31,5
Leste ikke bok på intervjutidspunktet	100	4	2	1	93	4 817	68,5

Som det går fram av tabellen er det klare forskjeller mellom de som sa de holdt på med å lese en bok, og de som ikke gjorde det. I alt 33 prosent av den første gruppen hadde ført opp boklesing i dagboken; det

tilsvarende tallet for resten av dagbokførerne var 7 prosent. Hvis vi også tar hensyn til den boklesingen som er registrert som annen lesing, vil et rimelig anslag bli at mellom 40 og 50 prosent av den første gruppen og om lag 10 prosent av den andre gruppen har lest bøker på dagbokdagen.

Dette siste anslaget betyr altså at de som sa de holdt på med en bok, har lest i en bok omtrent annenhver dag. Dette er vel og merke nokså langvarig lesing, 0,9 timer pr. dag i gjennomsnitt for den delen som er registrert som hovedaktivitet, noe mindre for den lesingen som er biaktivitet eller registrert som "annen lesning".

Det bildet vi får gjennom oppstillingen i tabell 9, altså at de som oppgav at de holdt på med å lese en bok er personer som setter seg ned med boka så å si annenhver dag og da holder på i nærmere en time, blir dermed nokså forskjellig fra det vi fikk gjennom tabell 8. Den tabellen viste jo at i hvert fall enkelte grupper av lesere brukte svært lang tid på den enkelte bok, så lang tid at det var nærliggende å tenke seg at enkelte la en svært romslig avgrensning til grunn da de sa de holdt på med en bok.

Siden det er de som leste få bøker pr. år som stod for de lange lesetidene vi fant i tabell 8, er det naturlig å se hvordan kjennetegnet bøker lest pr. år virker inn på forholdet mellom boklesing registrert i dagboken og opplysningene om boklesing på intervjutidspunktet. Dette er gjort gjennom oppstillingen i tabell 10. For enkelhets skyld har vi bare tatt med opplysningene om boklesing som hovedaktivitet.

Tabell 10. Sammenhengen mellom boklesing som hovedaktivitet i dagboken, boklesing på intervjutidspunktet og tallet på bøker lest siste år. Prosent

	I alt	Boklesing registrert i dagboken	Boklesing ikke registrert i dagboken	Tallet på dagbokdager
Alle personer	100	10	90	7 033
<u>Leste bok på intervjutidspunktet</u>	100	21	79	2 216
Leste 0- 4 bøker siste år	100	17	83	380
Leste 5-19 bøker siste år	100	18	82	1 067
Leste 20 bøker eller fler siste år ...	100	28	72	761
<u>Leste ikke bok på intervjutidspunktet ..</u>	100	4	96	4 817
Leste ingen bok siste år	100	2	98	1 772
Leste 1- 4 bøker siste år	100	4	96	1 572
Leste 5-19 bøker siste år	100	8	92	1 132
Leste 20 bøker eller mer siste år	100	8	92	326

I denne tabellen virker forskjellene mellom personer som har lest forskjellig antall bøker siste år langt mer "normale" enn de forskjellene i lesetid vi fant i tabell 8. Vi ser at av de som leste bok på intervju-tidspunktet var det 28 prosent av de som hadde lest 20 bøker eller flere siste år som hadde registrert boklesing som hovedaktivitet, mot 17 prosent av de som bare hadde lest 0-4 bøker. Hvis den første gruppen kan kalles nokså ivrige lesere ut fra dagbokmaterialet, er det altså ingen grunn til å beskyldre den siste gruppen for å være personer som litt urettmessig har kalt seg lesere fordi de har hatt en bok de har bladd i en gang iblant. Spørsmålet om lesing på intervju-tidspunktet ser dermed ut til å være en forholdsvis brukbar indikator på folks leseatferd, selv om det muligens ville fungert enda bedre om formuleringen hadde vært litt mer presis.

Ut fra resultatene i tabellene 9 og 10 blir det altså ikke rimelig å gi målefeil knyttet til spørsmålet om lesing på intervju-tidspunktet skylden for de lange lesetidene vi fant i tabell 8. Mulige forklaringer kan i stedet være:

1. De som leser få bøker pr. år bruker faktisk lang tid på å komme gjennom en bok. Etter at de har begynt på boken leser de noe sjeldnere i den enn personer som leser mange bøker (jfr. tabell 10), de bruker kortere tid pr. dag, og lesehastigheten er mindre blant annet som følge av mindre trening.
2. En del av de som leser få bøker pr. år gjør seg ikke ferdig med en bok, men leser den om igjen flere ganger. Det mest typiske eksemplet på slik lesing er lesing i Bibelen. Materialet fra undersøkelsen tyder da også på at Bibellesing kan være en del av forklaringen på de lange gjennomsnittlige lesetidene. Vi ser i hvert fall at av de som holdt på med en bok på intervju-tidspunktet var det 17 prosent av de som leste 1-2 bøker pr. år og 12 prosent av de som leste 3-4 bøker pr. år som holdt på med en "religiøs bok". De tilsvarende tallene for de andre bokleserkategoriene varierte mellom 1 og 3 prosent.
3. Den tredje forklaringen vil være den vi tidligere har regnet som mindre sannsynlig, nemlig at personer som leser få bøker pr. år undervurderer den faktiske boklesingen.

Til slutt i dette avsnittet kan det være på sin plass med en liten oppsummering av hva vi har fått vite om de forskjellige kildene til opplysninger om boklesing.

Boklesing registrert i dagboken. Materialet fra undersøkelsen har ikke gitt muligheter for noen tilfredsstillende kontroll av opplysningene om boklesing i dagboken. Det eneste vi kan si er at sammenlikningen mellom boklesing registrert i dagboken og svarene på spørsmålet om lesing på intervjutidspunktet så nokså tilforlatelig ut. Det som kom tydelig fram var imidlertid at boklesing registrert som primæraktivitet i dagboken gir et helt misvisende bilde av den faktiske boklesingen. For å få et riktigere bilde av hvor mange som leser bøker i løpet av en dag og hvor lang tid de bruker til dette, må vi også ta hensyn til boklesing som biaktivitet og boklesing registrert som uspesifisert lesing. Når det gjelder boklesingen registrert som biaktivitet, er det ellers viktig å huske på at den hovedsakelig består av lesing på senga. Kvaliteten av disse opplysningene burde dermed være bedre enn det som vanligvis er tilfelle for biaktivitetene.

Lesing på intervjutidspunktet. I dette avsnittet har vi sammenliknet opplysningene om lesing på intervjutidspunktet med såvel opplysningene om lesing siste år som resultatene fra dagbøkene. Den første sammenlikningen gjorde det naturlig å tenke seg at opplysningene om lesing på intervjutidspunktet kunne være påvirket av intervjupersonenes ønske om å presentere seg selv på en flatterende måte. Den andre sammenlikningen viste derimot at opplysningene om lesing på intervjutidspunktet stemte rimelig godt overens med opplysningene fra dagboken. Vurderingene på dette punktet måtte imidlertid bli nokså skjønnspreget. Som konklusjon kan vi dermed ikke komme lenger enn til å si at spørsmålet om lesing på intervjutidspunktet muligens ble besvart positivt av noen som egentlig ikke holdt på med å lese en bok, men at dette i tilfelle ikke representerer noen alvorlig feilkilde. Den usikkerheten som tross alt finnes og som vi bør ta hensyn til ved tolkningen av resultatene, gjør ellers at ved en eventuell ny undersøkelse vil det være en fordel å formulere spørsmålet om lesing på intervjutidspunktet mer presist. Vi vil da være sikrere på hva slags definisjon av lesing som intervjupersonene legger til grunn når de svarer.

Tallet på bøker lest siste år. Svarene på dette spørsmålet har det heller ikke vært mulig å underkaste noen presis kontroll. Ut fra de grove kontrollene som er gjennomført, ser den mest sannsynlige feilkilden ut til å være at de som har lest få bøker pr. år faktisk har undervurdert tallet på leste bøker. Denne feilkilden vil i tilfelle være nokså overraskende; det vanlige er jo å tenke seg at både den såkalte "telescoping effect" (jfr.

s. 15) og folks tendens til å ville presentere seg selv på en flatterende måte kunne føre til en viss overrapportering av boklesingen. Det er imidlertid et langt sprang fra å si at det muligens kan ha skjedd en underrapportering av boklesingen slik vi har gjort ut fra vårt materiale, til å påvise at underrapporteringen faktisk har funnet sted. En slik overgang fra antakelse til funn kan i tilfelle bare skje ved nye kontroller på et nytt og bedre materiale.

VIII. FJERNSYNSSEING OG RADIOLYTTING

1. Innledning

For å kunne vurdere om den radiolyttingen og fjernsynsseingen som er registrert i dagbøkene gir et riktig bilde av den faktiske atferden, må vi sammenlikne resultatene med tilsvarende tall fra Byråets lytter- og seerundersøkelser. Disse undersøkelsene, som foretas etter oppdrag fra Norsk Rikskringkasting, har som viktigste formål å registrere hvor mange som følger de enkelte programposter som sendes i radio og fjernsyn på bestemte undersøkelsesdager. For hver dag finnes det også opplysninger om hvor mange som i det hele tatt har hørt radio eller sett fjernsyn, og anslag for gjennomsnittlig lytter- og seertid. Det er de to siste opplysningene som eventuelt kan sammenliknes med resultatene fra Tidsnyttingsundersøkelsen.

Før vi går i gang med denne sammenlikningen, kan det være nyttig å se litt nærmere på hvordan lytter- og seerundersøkelsene er lagt opp, slik at vi kan få et utgangspunkt for vurderingen av mulige feilkilder ved disse undersøkelsene.

Lytter- og seerundersøkelsene foretas en gang i året, og hver undersøkelse har et bruttoutvalg på om lag 2 800 personer i alderen 15-79 år. Med et frafall som vanligvis ligger på 24 til 28 prosent, vil dette si at 2 000 - 2 100 personer intervjues som ledd i den enkelte undersøkelse.

Til hver undersøkelse er det utarbeidet i alt 7 forskjellige skjematyper, som alle inneholder spørsmål om programpostene sendt i løpet av en eller to bestemte undersøkelsesdager. Hvert skjema kan bare brukes en eller to dager etter den siste av de programdagene som dekkes, det betyr at ingen blir spurt om programposter som ligger mer enn tre dager tilbake i tiden. På denne måten regner en med at intervjuet ikke stiller urealistiske krav til den enkeltes hukommelse.

Med i alt syv undersøkelsesdager, i de fleste tilfelle dagene fra og med lørdag i en uke til og med fredag i den neste, fører dette opplegget til at lytter- og seerprosentene for den enkelte dag bygger på intervjuer med noe over 500 personer.

Hvilken skjematype den enkelte skal intervjues etter, blir bestemt som et ledd i trekkingen av utvalget. Ved fordelingen av intervjupersoner er det meningen at utvalget for den enkelte dag skal bli en tilfeldig og dermed representativ del av utvalget for hele undersøkelsen. Opplegget med at den enkelte bare kan intervjues med ett bestemt skjema og dermed bare på to bestemte dager, er forøvrig den viktigste grunnen til at frafallet ved lytter- og seerundersøkelsene er en god del høyere enn det som er vanlig ved Byråets øvrige intervjuundersøkelser.

Opplysningene om hvor mange som i det hele tatt har hørt radio eller sett fjernsyn i løpet av den enkelte undersøkelsesdag, kommer fra svarene på et innledende spørsmål "Hørte De noen gang på norsk radio (så De noen gang på norsk fjernsyn) i går (forgårs), (...) dag den (...)? Dette spørsmålet er trolig ikke helt ideelt. Med en nærmere presisering av hva som lå i uttrykkene lytting/seing kunne intervjupersonene både blitt minnet om at også nokså tilfeldig lytting og seing skulle regnes med, og fått litt bedre tid til å tenke over sin egen radio- og fjernsynsatferd. Erfaringen viser nemlig at når det gjelder spørsmål om faktisk atferd gir lange formuleringer bedre resultater enn korte, også i tilfeller der den lengre formuleringen ikke inneholder ekstra informasjon (jfr. f.eks. Laurent 1972).

Ut fra det som er sagt ovenfor blir det naturlig å oppfatte opplysningene i lytter- og seerundersøkelsene som en slags minimumsanslag for hvor mange som har lyttet/sett i løpet av en bestemt dag. Det er imidlertid ingen grunn til å tro at disse minimumsanslagene avviker vesentlig fra de resultatene vi ville fått ved å bruke en mer fyldig formulering.

Anslagene for samlet lytter- og seertid er beregnet ut fra opplysningene om hvilke programposter den enkelte har hørt/sett i løpet av en dag. Dersom en programpost er fulgt "helt" har vi gått ut fra at personen har hørt radio/sett fjernsyn like lenge som programposten varte. De som har svart at lyttingen eller seingen gjaldt deler av et program, har vi antatt fulgte halvparten av programmet. Selv om resultatene av slike beregninger selvsagt ikke gir helt korrekte uttrykk for hvor lang tid den enkelte har brukt til lytting og seing, blir de likevel oppfattet som gode indikatorer på den faktiske atferden. (Jfr. f.eks. Anita Werners (1972) diskusjon av forskjellige måter å måle seertid på.)

Når vi skal sammenlikne tallene fra Tidsnyttingsundersøkelsen 1971/72 med tilsvarende tall fra lytter- og seerundersøkelsene, må vi ikke bare ta hensyn til den målefeil eller måleusikkerhet som ligger innebygget i de forskjellige metodene. Også det som måles vil være forskjellig. I Tidsnyttingsundersøkelsen har datainnsamlingen foregått gjennom et helt år, tallene vi får blir derfor gjennomsnitt basert på dagbøker fra en lang rekke programdager. Dette gjelder også når vi deler opp materialet etter kjennetegn som årstid eller ukedag, slik det er gjort i tabellene 11 og 12 nedenfor. Tallene fra lytter- og seerundersøkelsene gjelder derimot et lite antall programdager, de vil altså være påvirket av programvirksomheten på de bestemte dagene i tillegg til generelle faktorer som ukedag og årstid. Utslagene p.g.a. programvirksomheten vil forøvrig være sterkest for tallene som gjelder fjernsyns- seing. Dette henger sammen med at fjernsynet har få faste poster, og at publikumsstørrelsen kan variere sterkt selv mellom programposter sendt til samme tid på dagen. Forskjellene i undersøkelsesperioder gjør altså at vi bare kan registrere eventuelle store avvik mellom h.h.v. Tidsnyttingsundersøkelsens og lytter- og seerundersøkelsens anslag for faktisk publikumsatferd.

2. Fjernsynsseing

I tabell 11 nedenfor har vi sammenliknet Tidsnyttingsundersøkelsens tall for gjennomsnittlig fjernsynsseing i løpet av et år med resultater fra i alt fire lytter- og seerundersøkelser. De undersøkelsene det gjelder stammer fra årene 1970-1973, og ligger dermed nokså nær opp til undersøkelsesperioden for Tidsnyttingsundersøkelsen. Siden lytter- og seervanene har forandret seg forholdsvis raskt i slutten av 60- og begynnelsen av 70-åra (jfr. Høst 1974 a og b), har det liten hensikt å se på resultatene fra andre enn disse fire undersøkelsene. Tallene i tabellen er spesifisert på ukedager, siden omfanget av fjernsynsseingen ikke er lik på de forskjellige dagene.

Hvis vi først ser på tallene for hvor mange som har sett på fjernsyn i løpet av en dag, finner vi en god overensstemmelse mellom de to typene undersøkelser.

I Tidsnyttingsundersøkelsen var det gjennomsnittlig 67 prosent som hadde ført opp fjernsynsseing i dagboken. Disse 67 prosentene fordeler seg på 49 prosent som bare hadde fjernsynsseing som hovedaktivitet, 7 prosent som hadde fjernsynsseing bare som biaktivitet, og 11 prosent som hadde ført opp fjernsynsseing både som hoved- og biaktivitet.

Tabell 11. Omfanget av fjernsynsseingen registrert gjennom h.h.v. Tidsnyttingsundersøkelsen 1971/72 og Lytter- og seerundersøkelsene 1970-1973

	Alle dager		Hverdager		Lørdager		Søndager	
	Gjennom- snittlig seertid	Andel som har sett	Gjennom- snittlig seertid	Andel som har sett	Gjennom- snittlig seertid	Andel som har sett	Gjennom- snittlig seertid	Andel som har sett
	Timer	Pst.	Timer	Pst.	Timer	Pst.	Timer	Pst.
TIDSNYTTINGS- UNDERSØKELSEN:								
Hovedaktivitet ..	1,0	60	0,9	58	1,4	63	1,4	66
Biaktivitet	0,2	18	0,1	16	0,2	22	0,2	21
Hoved- og bi- aktivitet	1,2	67	1,0	-	1,6	-	1,6	-
Lytter- og seer- undersøkelsen juni/august 1970	1,3	61	1,1	60	1,6	58	1,8	68
Lytter- og seer- undersøkelsen februar 1971 ..	1,8	70	1,4	67	3,6 ¹⁾	76	1,9	77
Lytter- og seer- undersøkelsen november 1972 .	1,7	70	1,4	68	3,2	76	1,9	77
Lytter- og seer- undersøkelsen februar 1973 ..	2,3	76	1,6	74	4,1 ¹⁾	80	3,8 ¹⁾	84

1) Tallene er unormalt høye på grunn av lange sendinger om formiddagen.

I lytter- og seerundersøkelsene varierte anslagene for hvor mange som hadde sett fjernsyn fra 61 (juni/august 1970) til 76 (februar 1973). Bak forskjellene i resultater ligger det både årstidsvariasjoner i seerferden (jfr. også tabell 13 nedenfor), utslag på grunn av programvirksomheten (spesielt i 1973 ble det sendt mange publikumsvennlige programposter), og virkningen av at stadig flere skaffer seg fjernsyn i boligen. Hvis vi skulle prøve å ta hensyn til disse faktorene for å komme fram til et årsgjennomsnitt for 1971/72, ville resultatet måtte bli et anslag på "noe under 70 prosent". Dette anslaget stemmer godt overens med resultatet fra Tidsnyttingsundersøkelsen, så godt at det blir fristende å anta at det i 1971/72 virkelig var 67 prosent av befolkningen som så fjernsyn på en gjennomsnittlig dag. Siden vi tidligere har antydnet at tallene fra lytter- og seerundersøkelsene kanskje er minimumsanslag, samtidig som vi vet at tidsdagboken er et usikkert måleredskap, bør vi likevel vise en viss varsomhet dersom vi skal

bruke tallet på 67 prosent . Det er imidlertid liten tvil om at tallet gir et brukbart uttrykk for størrelsesordenen av seerskaren, og at det altså ikke kan ha vært særlig mange fjernsynsseere som helt utelot denne aktiviteten da de satte seg ned for å føre dagbok.

Når vi går over til den delen av tabell 11 som gjelder seertidene, ser det ut til at overensstemmelsen mellom de to undersøkelsene blir noe dårligere. I Tidsnyttingsundersøkelsen ble det registrert en gjennomsnittlig seertid på 1,2 timer. Av dette var langt den største delen ført opp i rubrikken for hovedaktivitet. Tabellen viser ellers store forskjeller mellom ukedagene, 1,0 timer i gjennomsnitt for hverdager og 1,6 timer for lørdager og søndager. Som det går fram av oppstillingen i tabell 12, var det også store forskjeller mellom årstidene, med et maksimum på 1,5 timer i januar/februar og et minimum på 0,8 timer i juli/august.

Tabell 12. Fjernsynsseing til forskjellige årstider. Resultater fra Tidsnyttingsundersøkelsen 1971/72. Timer

	Hele perioden sept. 1971 - aug.1972	Septem- ber/ oktober 1971	Novem- ber/ desem- ber 1971	Januar/ februar 1972	Mars/ april 1972	Mai/ juni 1972	Juli/ august 1972
Fjernsynsseing i alt	1,2	1,1	1,3	1,5	1,3	0,9	0,8
Fjernsynsseing som hovedaktivitet ...	1,0	1,0	1,1	1,3	1,1	0,8	0,7
Fjernsynsseing som biaktivitet	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1

I de fire lytter- og seerundersøkelsene varierte anslagene for gjennomsnittlig daglig seertid fra 1,3 timer (juni/august 1970) til 2,3 timer (februar 1973). Som vi ser av fordelingen på ukedager er en del av disse gjennomsnittene påvirket av til dels svært høye seertider for lørdager og søndager. (Disse undersøkelsesdagene ble det sendt omfattende reportasjer om formiddagen, enten fra store idrettskonkurranser eller fra måneferden med Apollo XIV.) Selv om Tidsnyttingsundersøkelsen også viser at folk ser mest fjernsyn i helgene, er tallene fra disse dagene så spesielle at de ikke kan brukes til å si noe om seervaner på årsbasis. Det beste grunnlaget for sammenlikninger vil altså være gjennomsnittene som gjelder hverdager.

For de undersøkte hverdagene i 1970-1973 varierte seertidene fra 1,1 timer i 1970 til 1,6 timer i 1973. Hvis vi ut fra disse tallene skal

prøve å anslå et årsgjennomsnitt for 1971/72, må det bli på 1,2 - 1,3 timer. Vi har da tatt utgangspunkt i fordelingen fra tabell 12, som viser at fjernsyns- seingen ligger under årsgjennomsnittet i juni/august, og over dette gjennomsnittet i februar. Samtidig har vi valgt å legge mest vekt på undersøkelsene i 1970-1972, dette fordi resultatene fra 1973-undersøkelsen er preget av at det ble sendt spesielt mange populære programposter på de undersøkte hverdagene.

Avviket mellom anslaget på 1,2-1,3 timer og det tilsvarende gjennomsnittet på 1,0 timer fra Tidsnyttingsundersøkelsen 1971/72, er såpass stort at det ikke kan skyldes tilfeldigheter ved undersøkelsesperiodene for lytter- og seerundersøkelsene. Det må dermed være slik at de to måtene å måle seertider på virkelig gir forskjellige resultater. Forskjellene er imidlertid ikke større enn at det "går an å leve med dem", dvs. at begge metodene gir resultater som vil være tilfredsstillende i de fleste sammenhenger. Forskjellene mellom de to settene av resultater er også helt bagatellmessige sammenliknet med de avvikene som Robinson (1969, s. 213-215) finner mellom forskjellige anslag for hvor mye tid amerikanerne bruker foran skjermen.

Konklusjonen av gjennomgåelsen foran blir altså at Tidsnyttingsundersøkelsen inneholder opplysninger om fjernsynsseing som ser ut til å ha en tilfredsstillende kvalitet. Siden en så stor del av den registrerte fjernsynsseingen er ført opp i rubrikken for hovedaktivitet i tidsdagboken, vil en i mange tilfeller også kunne få et brukbart inntrykk av fjernsynsattferden i den norske befolkningen ved bare å se på de tabellene fra undersøkelsen som gjelder hovedaktiviteter. Dersom en f.eks. ønsker å se i hvilken grad omfattende fjernsynsseing går ut over utøvingen av andre aktiviteter, vil det således være fullt forsvarlig å bygge en slik analyse på opplysninger om hovedaktiviteter fra Tidsnyttingsundersøkelsen.

Detaljene i fjernsynsbruken kan derimot ikke bli tilfredsstillende belyst ved hjelp av de opplysningene som finnes i tabellrapporten fra Tidsnyttingsundersøkelsen. Et tydelig eksempel på dette har vi når det gjelder seing på Dagsrevyen. Av tabell 39 fra Tidsnyttingsundersøkelsens hefte I går det fram at det gjennomsnittlig var 35 prosent som hadde radiolytting eller fjernsynsseing som hovedaktivitet i tiden fra kl. 20.00 til kl. 20.30. Lytter- og seerundersøkelsene viser imidlertid en gjennomsnittlig seerprosent for Dagsrevyen alene på omkring 50 (Høst 1974 b s. 8). Noen få prosent av befolkningen hørte også på radioprogrammene som ble sendt i denne perioden. Dersom en skal studere f.eks. Dagsrevyens publikum eller se hvorledes konkurransen fra Dagsrevyen virker inn på radiolyttingen, er det altså lytter- og seerundersøkelsene og ikke Tidsnyttingsundersøkelsen som bør utgjøre datagrunnlaget.

3. Radiolytting

Forholdet mellom radiolytting registrert gjennom h.h.v. Tidsnyttingsundersøkelsen og lytter- og seerundersøkelsene går fram av tabell 13 nedenfor, som er stilt opp etter mønster av den tilsvarende tabellen for fjernsyns- seingen.

Tabell 13. Omfanget av radiolyttingen registrert gjennom h.h.v. Tidsnyttingsundersøkelsen 1971/72 og lytter- og seerundersøkelsene 1970-73

	Alle dager		Hverdager		Lørdager		Søndager	
	Gjennom- snittlig lytter- tid	Andel som har lyttet	Gjennom- snittlig lytter- tid	Andel som har lyttet	Gjennom- snittlig lytter- tid	Andel som har lyttet	Gjennom- snittlig lytter- tid	Andel som har lyttet
	Timer	Pst.	Timer	Pst.	Timer	Pst.	Timer	Pst.
TIDSNYTTINGS- UNDERSØKELSEN:								
Hovedaktivitet ..	0,3	28	0,3	26	0,3	32	0,4	32
Biaktivitet	0,6	50	0,6	53	0,5	45	0,5	43
Hoved- og bi- aktivitet	0,9	63	0,9	-	0,8	-	0,9	-
Lytter- og seer- undersøkelsen juni/august 1970	1,5	64	1,6	68	1,5	61	0,8	47
Lytter- og seer- undersøkelsen februar 1971 ..	2,0	75	2,2	77	1,9	75	1,4	63
Lytter- og seer- undersøkelsen november 1972 .	1,7	68	1,8	71	1,8	69	1,0	53
Lytter- og seer- undersøkelsen februar 1973 ..	1,8	70	2,0	74	1,7	69	1,2	51

Hvis vi på samme måten som for fjernsynsseingen begynner med å se på hvor mange som har utøvd aktiviteten i løpet av en dag, finner vi en brukbar overensstemmelse mellom resultatene fra de to undersøkelsene.

Tidsnyttingsundersøkelsen 1971/72 viser at det var 63 prosent som hadde notert radiolytting som aktivitet i løpet av en gjennomsnittlig dag-bokdag. Av disse var det 13 prosent som bare hadde ført opp radiolytting som hovedaktivitet, 15 prosent hadde hatt radiolytting som både hoved- og biaktivitet, mens hele 35 prosent bare hadde registrert radiolyttingen i rubrikken for biaktivitet. Denne fordelingen av lytterne er interessant

i seg selv, i og med at den tydelig viser at radiolytting i stor grad foregår parallelt med andre og viktigere aktiviteter. Den må imidlertid også sies å være et metodisk faresignal, i og med at biaktivitetene generelt er vesentlig dårligere registrert i dagboken enn hovedaktivitetene.

De tallene fra lytter- og seerundersøkelsene som er sammenliknbare med gjennomsnittet på 63 prosent fra Tidsnyttingsundersøkelsen varierer mellom 64 prosent (juni/august 1970) og 75 prosent (februar 1971). Hvis vi ut fra disse resultatene skulle anslå et gjennomsnittstall for hele året, måtte det bli "omkring eller litt under 70 prosent". Selv om usikkerheten for et slikt anslag selvsagt er ganske stor, er det likevel svært lite sannsynlig at det riktige tallet for 1971/72 egentlig ligger så lavt som 63 prosent. Det ser altså ut til at opplysningene i dagboken gir litt for lave anslag for hvor mange som har hørt radio i løpet av en dag.

Hvis vi tar hensyn til at tallene fra lytter- og seerundersøkelsene som før nevnt må oppfattes som minimumsanslag, blir det helt klart at resultatene fra Tidsnyttingsundersøkelsen representerer en underestimering av den daglige lytterskaren. Avviket det kan være snakk om er likevel ikke så stort at det er noen grunn til å karakterisere tallene fra Tidsnyttingsundersøkelsen som "misvisende" eller "ubrukelige". Det eneste som virkelig ville vært misvisende, var om en brukte opplysningene om radiolytting som hovedaktivitet for å si noe om hvor mange som hadde hørt radio i løpet av en dag.

Mens vi kan si at de to undersøkelsene i hvertfall har gitt resultater av samme størrelsesorden når vi holder oss til den delen av tabell 13 som gjelder tallet på radiolyttere, blir avvikene vesentlig større når vi går over til å se på opplysningene om gjennomsnittlige lyttertider. I Tidsnyttingsundersøkelsen ble det registrert et gjennomsnitt på 0,9 timer, 0,3 timer som hovedaktiviteter og 0,6 timer som biaktivitet. Lytter- og seerundersøkelsene har derimot gjennomsnittstall som varierer fra 1,5 til 2,0 timer.

Uansett hvilket av tallene mellom 1,5 og 2,0 timer vi velger som anslag for gjennomsnittlig lyttertid i perioden 1971/72, er det klart at dette tallet og gjennomsnittet på 0,9 timer fra Tidsnyttingsundersøkelsen ikke kan brukes som uttrykk for den samme virkeligheten. Det må videre være klart at av de to datakildene er det lytter- og seerundersøkelsene som gir de påliteligste resultatene. I disse undersøkelsene blir intervju-personene minnet om hver enkelt programpost og spurt eksplisitt om han eller hun har hørt den, i Tidsnyttingsundersøkelsen er vi derimot avhengig av at dagbokføreren uoppfordret husker på å notere også den radiolyttingen

som nærmest danner en lydmessig bakgrunn for utøvingen av andre aktiviteter.

Det at de to forskjellige registreringsmåtene brukes på en såpass diffus og lite handlingspreget aktivitet som radiolytting, fører ikke bare til forskjeller i anslagene for den samlede lyttertiden. Forholdet mellom radiolyttingen registrert på forskjellige ukedager er også forskjellig i de to undersøkelsene. Lytter- og seerundersøkelsene viser nokså tydelig at folk hører mindre radio på søndager enn på de andre ukedagene. Tidsnyttingsundersøkelsen har på sin side så og si samme tall for hverdager, lørdager og søndager. Dette må henge sammen med at folk vanligvis har mindre å gjøre på søndager enn på de andre ukedagene, den radiolyttingen som finner sted vil da oftere være hovedaktivitet (eller i det minste en viktig biaktivitet) og dermed bli bedre registrert i dagbøkene.

Gjennom sammenlikningene i dette avsnittet har vi ikke bare fått et inntrykk av hvilken av to metoder for registrering av radiolytting som gir de beste resultatene. Vi har også fått et inntrykk av forholdet mellom radiolytting og utøving av andre aktiviteter som ikke kunne kommet fram gjennom lytter- og seerundersøkelsene alene. Konklusjonen av denne gjennomgåelsen må altså bli at opplysningene om lyttertider fra Tidsnyttingsundersøkelsen ikke er helt uten verdi, de må bare ikke brukes som mål for hvor lenge gjennomsnittsnordmannen hører på radio i løpet av en dag. Disse reservasjonene gjelder for de tallene som kommer fram når vi legger sammen hoved- og biaktiviteter, og selvsagt i enda større grad de opplysningene om radiolytting som hovedaktivitet som finnes i tabellpublikasjonen fra undersøkelsen.

IX. OPPSUMMERING

I innledningen til denne vurderingen av opplysninger fra Tidsnyttingsundersøkelsen nevnte vi brukernes behov for "varemerket statistikk". I figuren nedenfor har vi prøvd å føre parallellen med kvalitetsvurdering av forbruksvarer videre, ved at de forskjellige datakilder er gitt en sammenfattende "karakter" etter mønster av de vareundersøkelsene som f.eks. gjengis i Forbrukerrapporten. Selv om en slik oppstilling selvsagt blir svært skjematisk i forhold til behandlingen tidligere i notatet, vil den likevel ha verdi som et utgangspunkt og en huskeliste for den som ønsker å bruke opplysninger fra Tidsnyttingsundersøkelsen.

I figuren har vi brukt disse symbolene: ++ som betyr at opplysningene kan brukes uten metodiske forbehold, + som betyr at de forbeholdene som eventuelt må tas vanligvis vil ha liten betydning for bruken av tallene, ÷ som betyr at tallene må brukes med stor forsiktighet, og ÷÷ som betyr at de vanligvis ikke bør brukes. Enkelte vurderinger er satt i parentes, dette betyr at vurderingen må oppfattes som uttrykk for kvalifisert skjønn snarere enn som resultat av en entydig test.

Figur 3. Sammenfattende vurdering av noen opplysninger om massemediabruk og teaterbesøk

	Dagboken i Tidsnyttingsundersøkelsen		Intervjuet i Tidsnyttingsundersøkelsen	Andre undersøkelser
	Hovedaktivitet	Hoved- og biaktivitet		
Kinobesøk: hyppighet	+ +	+ +	+ +	Fakta (1971) + + Gallup (1972) ÷ ÷
Teaterbesøk: hyppighet	—	—	+	—
Avislesing: hyppighet	÷ ÷	÷	+	Fakta (1971) (+ +) Norske Avisers landsforbund (1970) ÷
Avislesing: varighet	(÷ ÷)	(÷)	—	—
Boklesing på undersøkelsestidspunktet	÷	+	(+)	—
Boklesing siste år	—	—	(+)	—
Boklesing: varighet	(÷)	(+)	—	—
Fjernsynsseing: hyppighet	+	(++)	—	Lytter- og seerundersøkelser (+ +)
Fjernsynsseing: varighet	÷	+	—	Lytter- og seerundersøkelser (+ +)
Radiolytting: hyppighet	÷ ÷	+	—	Lytter- og seerundersøkelsene (+ +)
Radiolytting: varighet	÷ ÷	÷ ÷	—	Lytter- og seerundersøkelsene (+ +)

For den som er interessert i opplysninger om en bestemt aktivitet, vil det være tilstrekkelig å se på den eller de aktuelle linjene i figuren. De to kolonnene til venstre, som gjelder opplysninger fra dagboken, kan imidlertid også brukes til å gi en mer sammenfattende vurdering av dagbokføring som datainnsamlingsmetode. Bruker vi figuren på denne måten, får vi bekreftet at de faktorene som ble trukket fram i kapittel III, virkelig betyr noe for kvaliteten av dagbokopplysningene.

De beste resultatene ser det ut til at vi får for en handlingspreget og klart avgrenset aktivitet som kinobesøk. Mindre handlingspregede, men likevel nokså oppmerksomhetskrevende og dermed avgrensbare aktiviteter som boklesing og fjernsynsseing er også tilfredsstillende registrert. For en ofte kortvarig aktivitet som avislesing, og en lite oppmerksomhetskrevende aktivitet som radiolytting, blir derimot registreringen i dagboken svært mangelfull. Gjennomgåelsen gir også tydelig uttrykk for at dersom en stor del av den samlede utøvingen er registrert som biaktivitet, må dette oppfattes som et metodisk faresignal. Et unntak fra denne siste regelen har vi likevel når det gjelder boklesing. Dette henger sammen med at boklesing på sengen ofte ble ført opp som hovedaktivitet, men at denne lesingen likevel ble kodet som biaktivitet.

I og med at det er mulig å peke på en del generelle faktorer som virker inn på kvaliteten av resultatene, og antyde noe om hvor store utslagene kan bli, får gjennomgåelsen i dette notatet verdi også for den som er interessert i helt andre resultater fra Tidsnyttingsundersøkelsen enn de som gjelder massemediabruk. Ved å sammenlikne den aktuelle aktiviteten med de formene for tidsbruk som er behandlet ovenfor, og se hvor mye av samlet utøving som er registrert som biaktivitet, vil det være mulig å komme fram til rimelige anslag for kvaliteten av de opplysningene en ønsker å bruke.

R e f e r a n s e r

- Fakta (1971): Fakta's Mediarapport 1971. Fakta, Oslo.
- Høst, Sigurd (1974 a): Utviklingen i radiolyttingen fra 1953/54 til 1972/73. Stensil SigH/eh, 28/2-74, Statistisk Sentralbyrå.
- Høst, Sigurd (1974 b): Fjernsynsseingen 1967-73. Stensil SigH/eh, 22/5-74, Statistisk Sentralbyrå.
- Kirke- og undervisningsdepartementet (1973): Om organiseringen av kulturarbeid. Stortingsmelding nr. 8, 1973-74.
- Laurent, André (1972): Effects of Question Length on Reporting Behavior in the Survey Interview. Journal of the American Statistical Association vol. 67 s. 298-305.
- Norske Avisers Landsforbund (1970): Media-undersøkelse 1969-70. Utgitt av Norske Avisers Landsforbund, Oslo.
- Norsk Gallup institutt (1972): Kinobesøk og kinovaner. September - november 1971. Stensil, Norsk Gallup institutt, Oslo.
- Robinson, John P. (1969): Television and Leisure Time: Yesterday, Today and (Maybe) Tomorrow. Public Opinion Quarterly vol. 33, s. 210-222.
- Statistisk Sentralbyrå (1974): Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72. Hefte II. NOS A 662, Statistisk Sentralbyrå, Oslo.
- Statistisk Sentralbyrå (1975): Tidsnyttingsundersøkelsen 1971-72. Hefte I. NOS A 692, Statistisk Sentralbyrå, Oslo.
- Teigland, Jon (1974): Hvordan opplegget av en intervjuundersøkelse kan påvirke resultatene - en sammenlikning av ferieundersøkelsene i 1968 og 1970. Metodehefte nr. 10, Statistisk Sentralbyrå.
- Torsvik, Per (1975): Massemedia i Norge. I Natalie Rogoff Ramsøy og Mariken Vaa (red): Det norske samfunn. Gyldendal, Oslo.
- Werner, Anita (1972): A Comparison of Methods for Measuring of Television-Viewing. Journalism Quarterly. Vol. 49, s. 136-140.